

Előszó

A 40 éves MTA KRTK Alföldi Tudományos Osztály Békéscsabai Kutatócsoportja – immár húsz éves hagyományt követve – rendezte meg 2013 novemberében az V. Alföld Kongresszust. A konferencia fókuszában ezúttal a válság, a függőség, a növekvő térbeli-társadalmi egyenlőtlenségek problémaköre, illetve az ezekre adott/adható helyi és térségi válaszok álltak. Közös gondolkodásra, vitára vártuk a különböző szakmák, tudományterületek képviselőit, a döntéshozókat, és a civil szervezeteket is az alább felsorolt témakörökben. Sajnos – a korábbi rendezvényekhez hasonlóan – a felsőoktatási-akadémiai szférán túl az érdeklődés nagyon korlátozott maradt, s különösen a döntéshozók távolmaradása volt feltűnő.

Leszakadó társadalmi csoportok – periferizálódó terek

Az Alföldről, mint perifériáról nézve immár történelmi távlatokban elemezhető probléma, a *társadalmi-területi leszakadás* folyamatát igyekszünk a kapitalizmus legújabb válságainak metszetében, de térben kitágítva, főleg kelet-közép-európai léptékben/összevetésben megismerni, megérteni, s megváltoztatásának lehetőségein együtt gondolkodni. Az alábbi kérdéskörökben vártunk előadásokat, hozzászólásokat:

- Hogyan „finomíthatók” a társadalmi-területi polarizáció, szegregáció, marginalizáció, periferizáció körüli elméleti viták az alföldi, magyarországi, kelet-közép-európai tapasztalatok beemelésével?
- Hogyan alakult a régi és új marginális régiók, városi, vidéki perifériák társadalmának helyzete a válságok hatására; hogy élték meg e hatásokat a különböző leszakadó társadalmi csoportokhoz tartozó családok, egyének; hogyan változott a hatalmi-függőségi viszonyuk az államhoz, más csoportokhoz?
- Milyen lehetőségei voltak az egyes ágenseknek a „válságkezelésre”, kik teremtették meg, hol és hogyan az ellenállás tereit, hol kaphattak ezekben helyet a kutatók, mit tehettek a társadalmi leszakadás fékezéséért?

A gazdasági szereplők válaszai a válságra – A válság hatása a gazdasági szereplőkre

A gazdasági függőség és leszakadás kérdésköréhez kapcsolódó szakmai diskurzus célja volt, hogy a térbeli egyenlőtlenségek újratermelődésének okait, mozgatórugóit a piaci szereplők stratégiáin, döntésein keresztül feltárjuk és megvitassuk, különös tekintettel az alábbi kérdéskörökre:

- Függőség és együttműködés a vállalati kapcsolatrendszerekben;
- Szolgáltató állam – szabályozó állam – vállalkozó állam? Szerepváltások és térbeli következményeik – eltérő fejlődési utak a poszt szocialista térségben;

- Lokális válaszok a válságra – helyi piacok és helyi vállalkozók; a háztartások alkalmazkodási stratégiái; közösségi szerveződések a gazdaságban;
- Térségi szerkezetváltási modellek – sikerek és kudarcok, ezek lokális és nem-lokális tényezői.

Sérülékenység és fenntarthatóság

– növekedés, „jól-lét” és a jövő kockázatai a vidéki terekben

A magyar vidéken élőknek globális környezeti, gazdasági és társadalmi kihívásokkal kell szembenézniük, lehetőség szerint a folyamatokhoz alkalmazkodni, vagy éppen megtalálni a módot, hogy alakíthassák azokat. A szekció a vidékiségre – a vidéki térségek gazdasági, társadalmi és környezeti sajátosságaira és megújulási lehetőségeire – fókuszált, miközben az alábbi kérdésekre kereste a választ:

- Hogyan hat a globális környezeti válság a tájhasználatra, a társadalmi, munkaerő-piaci és demográfiai folyamatokra;
- Megőrizhető-e természeti környezetünk sokszínűsége – a biodiverzitás – a klímaváltozás teremtette, változó feltételek mellett?
- Milyen lehetőségek rejlenek a megújuló energiaforrások termelésében és szélesebb körű felhasználásában a helyi gazdaság illetve a társadalom számára a vidéki terekben;
- Hogyan jelenik meg és termelődik újra a „vidékiség” a társadalmi diskurzusokban és az intézményi gyakorlatokban; hogyan „éli meg” mindezt a vidéki terek lakossága – egyénként és közösségként;
- Mely térségekben és milyen eszközökkel lassítható a leszakadás, hogyan – milyen szakpolitikai eszközökkel – fordítható vissza a vidéki terek leszakadása?

A konferencián elhangzott plenáris előadások és a négy szekcióban elhangzott 28 prezentáció, illetve több el nem hangzott, de írásos formában a szerkesztőknek megküldött tanulmány válogatását vehetik most kezükbe az olvasók, melyből képet kaphatunk a válság mélypontján épphogy túljutott nagyrégió társadalmi, gazdasági, területi folyamatairól és problémáiról.

Békéscsaba, 2014. szeptember 25.

A szerkesztők